

ABDAL MI GARİP Mİ: BİR NEŞET ERTAŞ İNCELEMESİ

SHOULD HE BE CALLED ABDAL OR GARIP: AN ANALYSIS OF NEŞET ERTAŞ

KAAN BAŞTEPE*

Sorumlu Yazar

Öz

Ortaya koyduğu eserlerle yöresel Türk müziğinde önemli bir yere sahip olan Neşet Ertaş, saz ve ses icracılığının yanında hem beste yapan hem de bu bestelerin sözlerini yazan çok yönlü bir sanatçıdır. Doğup büyüdüğü Kırşehir başta olmak üzere İç Anadolu bölgesinde yaygın olan müzik anlayışını bestelerine yansıtan Ertaş, yazdığı sözlerde ise aşk, ayrılık, ölüm gibi çeşitli konuları ele almıştır. “Şirin Kırşehir” adı verilen ve 10 eserden oluşan albümünde ise önemli bir toplumsal sorunu kendi yaşantısı üzerinden dile getirmiştir. Bu çalışma, “Şirin Kırşehir” albümünde yer alan eserlerin incelenerek, Ertaş’ın bu albüm özelindeki duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında “tarama modeli” araştırma modeli olarak tercih edilirken veriler ise belgesel tarama yöntemiyle toplanmıştır. Albüm incelemesi iki ana başlıkta ele alınmıştır. Bu ana başlıkların her birinde 5 farklı eser hem konu hem de -sınırlı da olsa- müzikal açıdan değerlendirilerek elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Birçok akademik çalışmada “Abdal” olarak anılan Neşet Ertaş’ın bu tanımlamaya karşı farklı ve olumsuz bir düşüncede olduğu yapılan eser incelemeleri sırasında tespit edilmiştir. Sözlükte birçok farklı anlamı karşılayan bir kelime olarak Abdal ifadesine Ertaş açısından ve bu albüm özelinde bakıldığında, “hor görme” ve “ayrımcılık” gibi anlamlara karşılık geldiği görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre, genel kabul ve sanılanın aksine Ertaş’ın Abdal olarak anılmak istemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ertaş’ın kendi adı dışında farklı bir isimle anılmak istenmesi durumunda ise şiirlerinde mahlas olarak kullandığı “Garip” ifadesinin kullanılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Neşet Ertaş, Garip, Abdal, Kırşehir, Ozan Anıtı.

Abstract

Neşet Ertaş, who has an important place in regional Turkish music with the works he produces, is a versatile artist who both composes and writes the lyrics of these compositions, in addition to being a musician and singer. Ertaş, who reflects the musical understanding common in the Central Anatolia region, especially in Kırşehir, where he was born and raised, in his compositions, mentioned various subjects such as love, separation and death in his lyrics. In his album called “Şirin Kırşehir”, which consists of 10 works, he expressed an important social problem through his own life. This research was made to reveal Ertaş’s feelings and thoughts in the context of this album by analyzing the works in the album “Şirin Kırşehir”. Within the scope of this study, “survey model” was preferred as the research model, and data was collected by document analysis method. The album review was made under two main headings. In each of

Araştırma Makalesi / Künye: BAŞTEPE, Kaan. “Abdal mı Garip mi: Bir Neşet Ertaş İncelemesi”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 113 (Mart 2025), s. 351-367. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1437915>

* Öğr. Gör. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, E-mail: kaanbastepe@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5621-4695.

these main headings, 5 different works were evaluated both in terms of subject and musicality and the findings were interpreted. It was determined during the work analysis that Neşet Ertaş, who is referred to as “Abdal” in many academic studies, had a different and negative opinion towards this definition. When we look at the expression Abdal, which is a word that covers many different meanings in the dictionary, from Ertaş’s perspective and this album specifically, it is seen that it corresponds to meanings such as “contempt” and “discrimination”. According to the findings, it is thought that contrary to general acceptance and belief, Ertaş did not want to be identified as Abdal. If you want to be called Ertaş with a different word other than his own name, it is recommended to use the expression “Garip”, which he used as a pseudonym in his poems.

Key Words

Neşet Ertaş, Garip, Abdal, Kırşehir, Bard Monument.

Giriş

*“Kaderin Garip kuluna
Başka isim verme gardaş”
Neşet Ertaş*

Anadolu coğrafyası, farklı sanat dallarıyla meşgul olmuş birbirinden değerli birçok sanatçıya ev sahipliği yapmış özel bir yer olarak var olagelmiştir. Sanat ise hayatın içindeki olaylardan vücut bulan, insanın var olduğu zaman aralığı ile tarihlenen ve gizemli yönüyle de ön plana çıkan insana dair bir etkinliktir (Bozkurt, 2014, 15). Bazen sanatçılar ve ortaya koydukları eserler toplumu şekillendirirken bazen de toplumun tavır ve davranışları sanatçıları ve dolayısıyla eserlerini etkilemiştir. Birbiriyle etkileşim halinde olan bu iki unsurun sanat eserlerine olan etkileri ya da sanat eserleri üzerinden bu iki unsurun etkileşiminin incelenmesi, önemli bir araştırma alanı olarak görülmektedir.

Anadolu’nun hemen hemen merkezinde yer alan Kırşehir ilinde dünyaya gelen ve sonrasında özellikle yöresel Türk müziği için önemli eserler ortaya koyan Neşet Ertaş, doğup büyüdüğü Kırtıllar köyü ve civarındaki insanlarla etkileşim içerisinde eserlerini üretmiş ve sadece doğduğu yerde değil tüm Türkiye’de saygı duyulan bir şahsiyet olmuştur. Neşet Ertaş’ın sanat yönünü etkileyen en önemli kişilerin başında 1913 yılında Kırşehir’in Yağmurlu Büyük Oba köyünde dünyaya gelen Muharrem Ertaş gelmektedir (Tokel, 2002, 68, Güray-Karadeniz, 2019, 80, Bekki, 28 Mayıs 2023). Yöre müziğinin önemli ustalarından birisi olan Muharrem Ertaş, yoksul bir hayat yaşamak zorunda kaldığı bu dünyadan 1984 yılının aralık ayında ayrılmıştır. Vefatından yaklaşık altı yıl sonra Kırşehir Belediyesi tarafından şehir merkezine yakın bir mevkide onun şahsında tüm ozanlar adına “Ozan Anıtı” dikilmiş, 2002 yılında ise Neşet Ertaş’ın önerisi ile Terme Şelalesi civarında Muharrem Ertaş’ın saz çalarken Neşet Ertaş’ın da çocukluk haliyle ve sazıyla karşısında oturduğu anın görselleştirildiği bir anıt daha yapılmıştır (Yılmaz, 2008, 187, KDF, 25 Haziran 2023). Kırşehir halkı, yaşamı boyunca zorlu koşullarda halka hizmet eden ve çok nadir bir ses özelliğine sahip bu önemli müzik ustasını, gelecek kuşakların da hatırlaması ve örnek alması için anıtlattırmıştır. Daha sonraki yıllarda piyasaya çıkarılan bir Neşet Ertaş albümünde bu anıt ve ortaya çıkma sürecini konu alan eserler, yaşanmış bazı olayların birincil ağızdan dile getirilmesine aracılık etmiştir.

1990 yılında Kırşehir’de dikilen Ozan Anıtı sadece o bölgede değil, Türkiye’nin ve belki de dünyanın birçok yerinde eskiden beri olagelen ‘zengin-fakir algısına göre insanların değerlendirilmesi ve konumlandırılması’ olarak da tanımlanabilecek olaylar

zincirinin ve zamanla toplumsal bir olgu haline dönüşen bu durumun yaşanmış bir örneğini anlatan “Şirin Kırşehir” albümünün hazırlanmasında belki de tetikleyici bir rol üstlenmiştir. Yöresel Türk müziği açısından önemli bir yere sahip, birçok eserler vermiş, birçok albümü olan saz ve ses ustası Neşet Ertaş, babası Muharrem Ertaş için dikilen anıttan yaklaşık dört yıl sonra “Şirin Kırşehir” (Ertaş, 1994, Bayar Müzik, 27 Eylül 2016) adlı bir müzik albümü hazırlamıştır. Bu albümdeki eserlerde ele alınan konulara bakıldığında hem dikilen anıta olan vurgu hem de daha önceki yıllarda Muharrem Ertaş ve o yörenin müzik icracıları için yapılan bazı olumsuz yaklaşım ve söylemlerin eleştirel bir ifade ile dile getirildiği görülmektedir. Eserlerinde daha çok aşk konularını işleyen ve bunun yanı sıra ölüm, gurbet, sılaya özlem gibi konularda da eserler veren Neşet Ertaş, belki de ilk defa hem kendi hem babası hem de diğer müzik icracılarının/sanatçıların yaşadığı ötekileştirilme, hakir ve hor görülmenin ne şekilde yapıldığını anlattığı bir eserine de 1994 yılında piyasaya çıkarılan bu albümünde yer vermiştir. Albümdeki eserlerin müzikal yönüne bakıldığında, Hindemith’in (2014, 70) ifadesiyle “...nesiller boyu müzik üreten ve o üretilmiş müzikleri yeniden üretenlerin kolektif düşünce ve emeklerinin ürünü...” olarak dikkat çekmektedir. Edebi açıdan ise, Türk dilinin doğal ölçüsü olarak nitelendirilen, belirli bir düzende ve sayıda yazılan hece ölçüsünün (Dilçin, 2013, 39-40) eserlerde kullanıldığı görülmektedir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmanın yürütülmesinde “tarama modeli” bilimsel araştırma modeli olarak tercih edilmiştir. Geçmişte olmuş veya halihazırda var olan bir durumu, mevcut biçimini değiştirmeden tespit etme amacı taşıyan bu modelde “...bilinmek istenen şey vardır ve...önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belgeleyebilmektir” (Karasar, 2017, 109). Ortam, birey, olay, süreç gibi durumla alakalı çeşitli etkenleri bütün olarak ele almayı ve ilgili durumu etkileme ve/veya durumdan etkilenme konularını araştırmaya olanak veren “durum çalışması” ise araştırma deseni olmuştur (Yıldırım-Şimşek, 2016, 73). Veriler, belge/doküman taramasıyla toplanmıştır. Veri içeren belgeleri: kamu kayıtları, kişisel belgeler, popüler kültür evrakı, görsel belgeler ve fiziki materyaller şeklinde sınıflandıran Merriam (2018, 132-139), televizyon, radyo, internet gibi araçlardan toplanan verileri “popüler kültür [evrakı]” olarak değerlendirmektedir. Bu çalışmada -özellikle ses kayıtları- kolay erişim imkânı sağladığı için internet kullanılarak veriler toplanmıştır. Toplanan veriler, “sınıflandırma stratejileri (kodlama ve tematik analiz gibi) ve bağlantılandırma analizi (anlatı analizi gibi)” (Maxwell, 2018, 105) teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir.

Neşet Ertaş’ın eserlerinin insan bilimi, toplum bilimi ve müzik bilimi bakışıyla incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmanın temel araştırma sorusu “Neşet Ertaş, insan ve topluma dair konulara eserlerinde yer vermiş midir?” olarak belirlenmiştir. Temel araştırma sorusuyla ilişkili alt araştırma soruları ise şunlardır:

- “Şirin Kırşehir” albümünün ortaya çıkmasındaki insani ve toplumsal sebepler nelerdir?
- Albüm isminin “Şirin Kırşehir” olarak belirlenmesi neyi ifade etmektedir?
- Neşet Ertaş’ın üzerinde durduğu konular nelerdir?
- Ele alınan konular, seçilen ezgisel türlere etki etmiş midir?
- Albümdeki nihaî amaç nedir?

Araştırma evreni Neşet Ertaş’ın tüm eserleri olarak belirlenirken örneklem, “Şirin Kırşehir” albümünde yer alan toplam on eserden oluşmaktadır. Seçilen eserler ise şu şekilde iki sınıfa ayrılarak incelenmiştir:

- A. Zengin-fakir algısı üzerinden toplumdaki fakir kimselere karşı söylenen ayrımcı, aşağılayıcı sözler ve bu durumun yaşantılara olan etkisinin konu edildiği eserler.
- B. Ozan Anıtı sonrası değişime dair sevinç ve umut, toplumsal uzlaş ve sürecin güçlenerek gelişmesi isteği, örnek insanın nasıl olması gerektiğine yönelik nasihatlerin olduğu eserler.

1. Abdal Kavramına Kısa Bir Bakış

Bu araştırmanın temel odağı, 1994 yılında piyasaya çıkarılan “Şirin Kırşehir” adlı müzik albümünü oluşturan eserlerin incelenmesidir. Araştırma sırasında karşılaşılan “Abdal” kavramı ve Neşet Ertaş’ın bu ifadeyle anılması sebebiyle konunun bu açıdan da değerlendirilmesi, bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü, örneklem olarak seçilen eserlerin bir tanesinde geçen bu ifadenin Neşet Ertaş açısından açık bir şekilde olumlu görülmediği, araştırmanın ilk evresinde yapılan ön çalışma sırasında tespit edilmiştir.

Öncelikle kavramın tarihsel kökenine bakmak yerinde olacaktır. Yazılı kaynaklara bakıldığında 12-14. yüzyıl civarından İran kökenli edebî eserlerde kullanıldığı tahmin edilen Abdal kavramı, dervişleri tanımlamak için kullanılmasının yanı sıra “meczip”, “divane” anlamlarına da gelmektedir (Köprülü, 10 Mayıs 2023, 61). Arapça, “...‘karşılık, birinin yerine geçen’ mânalarına gelen bedel ve bedil kelimelerinin çoğulu...” olarak kullanılmasına rağmen hem Türk -çoğulu Abdallar- hem de Fars -çoğulu Abdâlân- dillerinde tekil anlamdadır (Uludağ, 10 Mayıs 2023). Tarihsel açıdan bakıldığında, toplulukları tanımlayıcı olarak da bu kavramın kullanıldığı görülmektedir. 15. yüzyılda yaşamış Âşık Paşazâde tarafından yazılan ve kendi adıyla da anılan tarih kitabında “Abdalan Rum” ifadesinin geçtiği belirtilmektedir (Barkan, 2015, 9). Anadolu’daki aşiretlerden birisi olarak “Abdal kuyumcu” aşiretinin varlığı hakkında 1773 yılında yazılmış bir yazıda ise “...konub göçen Abdal kuyumcu aşiretinin ehli fesadını...” ifadeleri yer almaktadır (Refik, 1930, 191). Dini kavramlarda da kendisine yer bulan Abdal kelimesi özellikle tasavvuf kaynaklarında daha fazla geçmekte ve Abdal kişileri: saç ve sakalları birbirine karışacak kadar uzun, herhangi bir işi olmayan, çocuk yapmayan, dünyada malı mülkü olmayanlar olarak tanımlanmaktadır (Uludağ, 10 Mayıs 2023). Türk müziğinde icraya yönelik olarak “Abdal ağzı, Abdal düzeni” ifadelerinin yanı sıra “Abdal havası, Abdal müziği” gibi ezgisel tür ve biçimleri karşılayan kavram olarak da kullanılmaktadır (Duygulu, 2014, 23).

Çalışmanın ilerleyen aşamalarında, bu kavramın olumlu ve olumsuz sayılabilecek birçok anlamda kullanıldığı örneklendirilecektir. Akademik çalışmalar açısından bakıldığında hem Neşet Ertaş ve babası Muharrem Ertaş hem de yaşadıkları bölgedeki diğer sanatçıların Abdal kavramıyla ilişkili olduğuna dair çok sayıda çalışma görülmektedir. Bu çalışmaların bazılarında Abdal kavramı bir topluluğu tanımlamak amacıyla ve bir kimlik göstergesi olarak kullanılırken (Erkan, 2008, Saruhan, 2012, Parlak, 2013, Saygılı, 2015, Gürkan, 2019, Parlak, 2019, Mesci, 2022), diğerlerinde ise bir geleneğe atıf için kullanılmıştır (Bektik, 2021; Özavcı, 2022). Neşet Ertaş ve Abdal kavramını birleştirme, aynı potada eritme işi sadece bununla kalmamış, inançsal bir alana da çekilmiştir. Parlak (2013, 311-312), “Abdal Deha” olarak nitelendirdiği Neşet Ertaş’ın “Kalenderi-Bektaşî Dervîşi” olduğunu da iddia etmektedir.

2. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, “Şirin Kırşehir” albümünde yer alan on eser, içeriği bakımından iki

sınıfa ayrılarak incelenecek ve yorumlanacaktır.

2.1. Fakirlere Yönelik Ayrımcı Sözler ve Yaşantılara Olan Etki

2.1.1. Dertli Bir Yoldaş

İncelenen ilk eser, altı kıta olarak düzenlenmiş ve albümde beşinci sırada yer alan “Dertli Bir Yoldaş” eseridir (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Eserin saz bölümü yöredeki halayın hızlı bölümünü anımsatmaktadır. Bir bozlak ustası olan Neşet Ertaş’ın gönül kırıklığını anlattığı bu eserde bozlak yerine ritmik bir ezgi seçmesi dikkate değerdir. Ertaş’ın ötekileştirici söylemlerin son bulmasını, herkesin eşit bir konumda olmasını istediği ve nasihat ettiği görülmektedir. Bu sebeple, feryat/çığlık gibi anlamlara da gelen bozlak türü yerine birleştirici, insanları bir araya getiren halay türünde bu eseri bestelediği düşünülmektedir. Ayrıca eserin ritmik yapısı, yöredeki düğünlerde “okuntu” olarak ifade edilen ve düğüne gelen misafirleri kapıda karşılayan davul-zurna ekibinin icra ettiği ezgilerle örtüşmektedir. Ertaş, toplumda önemli bir hizmeti yerine getiren bu insanları ötekileştirenlere böyle ulaşmak istemiş olabilir. Eserin ezgisel yapısı için elbette farklı yorumlar da yapılabilir. Neşet Ertaş’ın gerçekte hangi amaçla böyle bir ezgiyi seçtiğini bilmek mümkün olmamakla beraber her ritmik eserin oyun havası veya halay havası olup olmayacağına dair bir örnek olması açısından da önemli görülmektedir.

Bu çalışmada ezgisel incelemelerin kapsamı daraltılmış bir şekilde yüzeysel olarak yapıldığını ve daha çok söz unsurları üzerine yoğunlaşıldığını bu aşamada vurgulamak yerinde olacaktır. Eserde yer alan sözler dikkatlice incelendiğinde, özellikle nakarat olarak kullanılan ve hem insani hem de toplumsal bir sorunu ortaya çıkarır nitelikteki ifadeler, şu şekilde söze yansıtılmıştır:

...
Zengin isen ya bey deller ya paşa [...isen ya bey derler...]
Fıkaraysan ya abdal deller ya cingân haşa [Fukara isen...]
(Fakir isen ya abdal deller ya cingân haşa)

Günümüzde fazlaca kullanılan “Abdal” kelimesinin yanı sıra “Cingan/Çingene” kelimesinin de Neşet Ertaş için hangi anlama geldiği önemlidir. Bu kelimelerin sadece Neşet Ertaş ve babası Muharrem Ertaş’a yönelik değil geçimini müzik ile kazanan diğer meslektaşları, akrabaları için de söylendiği düşünülmektedir. Eserin sözlerine bakıldığında, bu ifade biçiminin Ertaş açısından ötekileştirici bir anlam taşıdığı açıkça görülmektedir. Neşet Ertaş için Abdal vurgusunun yapıldığı çalışmalara daha önce değinilmişti. Yaygın bir kullanım alanı bulmuş bu durum, literatür araştırması sırasında gözlemlenmiş ve hatta “Son Abdal”, “Abdalların son temsilcisi” (Bekki-Demirbaş, 2017, TYB, 22 Mayıs 2023) gibi ifadelerle de karşılaşılmıştır. Çeşitli anlamları karşılayan Abdal kelimesi için sözlüklerde geçen bazı tanımlar şu şekildedir (TDK, 1993, 15-16, TDKS, 10 Mayıs 2023, Eyuboğlu, 1988, 3):

- Dilenci kılıklı, üstü başı perişan kimse.
- Davul, zurna çalan, çalgıcı (çokça çingene).
- Sünnetçi.
- Serseri, Avâre, Tembel, Beceriksiz.
- Deli.
- İtibarsız.
- Kul, köle.
- Tamahkâr, açgözlü, cimri.

- Kalender, derviş. Genel olarak gezginci dervişlere verilen ad.
- Kimseye kötülüğü dokunmayan iyi niyetli kimse.
- Yetmiş ermişe verilen ad.
- Anadolu’da göçebe bir halkın adı.
- Afganistan’da bir Türk boyunun adı.

Görüldüğü üzere hem olumlu hem olumsuz birçok anlamda kullanılan Abdal kelimesinin bir ayrımcılık sembolüne dönüştüğü, incelenen bu eserde açıkça görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Abdal kelimesinin Ertaş’ı tanımlayıcı bir ifade olarak kullanılmasının uygun olup olmadığı önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu önemli soruya Ertaş’ın verdiği cevabın ise eserin son dizelerinde yer alan sözlerde gizli olduğu görülmektedir. Garip mahlasını kullanan Ertaş, burada hem kendisine hem de Garip olarak tanımladığı o yöredeki sanatçılara/müziyenlere nasihat etmekte ve Abdal ifadesinin bir ad takma/lakap olduğunu, üzülmeye değmeyen bu tavrın “cahillikle” eş değer olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Garibim engin ol uyma cahile

Şeytanın gazancı nafile hile [...kazancı... ...]

Sana ad takarlar üzülmeye bile

...

Ertaş’a göre, Abdal kelimesi incitici bir lakap olarak birtakım kişiler tarafından söylenmektedir ve bu tavrın bir cahillik olduğu ilk dizede vurgulanmaktadır. Sadece bu eserdeki sözlerle bakıldığında bile Neşet Ertaş’a, babası Muharrem Ertaş’a ve diğer müzik ustalarına Abdal denilmemesi gerektiği rahatlıkla söylenebilir.

Eserin ilk iki kıtasında Abdal ve Cingan gibi söylemlerle ötekileştirilen insanların durumu şu şekilde tasvir edilmektedir:

Ey garip gönüllüm dertli yoldaşın

Kim onun halını sormuş demezler

Niye belli değal [değil] baharın gışın [kışın]

Cahilin gözünde hormuş demezler

Var mıdır sormazlar ekmeğın [ekmeğin] aşın

Gariplere kim iş vermiş demezler

...

...

Ekonomik açıdan zorluk yaşayan, çalışacak bir işlerinin, yiyecek ekmeklerinin olup olmadığını sormak yerine dışlayıcı, horlayıcı tavır takınan bu kişilere cahil diyen Neşet Ertaş, ayrıca “garipler” tabirini kullanmaktadır. Ertaş, hayatının anlatıldığı “Garip-Neşet Ertaş” belgeselinin birinci bölümünün 16. dakika 16. saniyesinde babası Muharrem Ertaş ile olan bir konuşmasını: -yazdığı eser sözlerini kastederek- “... sonunda ne diyeyim dedim ben ona, zaten birbirimizi tek kelimedede anlardık. Bize garipler derler yavrum, gönül de garip dedi bana...” (Kalan Müzik, 20 Mayıs 2014), sözleriyle ifade etmiştir.

Bu ifadelerle bakıldığında, Neşet Ertaş’ın eserlerinde kullandığı “Garip” mahlasının babasının bir tavsiyesi olduğu ve aynı zamanda kendilerini bu şekilde tanımladıkları görülmektedir. Hem incelenen bu eser özelinde hem de Neşet Ertaş’ın hayatını anlatan belgeselde ifade ettiği Garip tanımlaması hakkındaki görüşlerinin birbiriyle tutarlı olduğu ve Abdal yerine Garip ifadesinin ön planda tutulduğu görülmektedir.

Eserde genel olarak: zenginlik-fakirlik üzerinden insanları değerlendiren, fakir olanları aşağılayan, ötekileştiren, dışlayan kişilerin varlığından bahsedilmektedir. Ertaş, bu ötekileştirmenin sadece belirli bir yörede olmadığını ve hatta atasözü olarak yaygın bir söylem haline geldiğini yine “Garip-Neşet Ertaş” belgeselinin birinci bölümünün 16. dakika 58. saniyesinde şu sözlerle ifade etmiştir: “Kızın gönlüne

birakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır diyerek, bizleri aşağılayarak atasözü haline geldi yıllar boyu bu, ki artık bu günahahtan kurtulması lazım memleketimizin. Medeniyetin gösterdiği ışık budur” (Kalan Müzik, 20 Mayıs 2014).

Zaten geçim sıkıntısı çeken bu insanların sevdikleriyle evlenmelerinin de önüne geçen -ki Neşet Ertaş da sevdiğine kavuşamamıştır- ve yıllarca atasözü olarak kullanılan bu sözün aslında nasıl bir toplumsal soruna sebep olduğu, bu durumla yüzleşmek zorunda kalan Neşet Ertaş’ın hem konuşmalarına hem de bıraktığı eserlerine bakıldığında apaçık görülmektedir.

2.1.2. Sana Bir Sözüm Var

Albumün dördüncü sırasındaki bu eser altı adet dörtlükten oluşmaktadır ve ‘döngüsel ölçülü’ olarak bestelenmiştir (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Eser, yörede yaygın olarak oynanan ve “Keskin Halayı” olarak adlandırılan halayın ikinci bölümüyle ilişkilendirilebilir. Ayrımcılığın son bulmasını ve herkesin eşit konumda olmasını isteyen Neşet Ertaş’ın tıpkı “Dertli Bir Yoldaş” eserinde olduğu gibi bu eserde de halaylarda kullanılan usüle göre bir ezgi tercihi dikkat çekicidir.

Kendilerine “Abdal, Cingan” gibi adlar takanların bu tavırlarını zengin olanların değerli fakir olanların değersiz olduğu düşüncesine dayandıran Ertaş, bu eserde artık bu kişilere seslenmeye ve bu tavırlarından vazgeçmeleri için nasihat etmeye başlamıştır. Eser şu sözlerle başlamaktadır:

Dinle sana bir sözüm var

Kimseyi hor görme gardaş

Kim nasıldır Allah bilir

Kötüleyip yerme gardaş

Ertaş’ın “gardaş” olarak hitap ettiği kişi veya kişilerin hem kendisine hem babasına hem de akrabaları ve diğer müzik ustalarına “aşağılayıcı” ve “ötekileştirici” tavır sergileyen insanlar olduğu düşünülmektedir. Usta sanatçının seçtiği kelimelerle uzlaşmacı, kucaklayıcı bir tavırda olduğu anlaşılmaktadır. Kimsenin kimseyi hor ve hakir görmemesi gerektiğini, “Abdal, Cingan” gibi sözlerin kötüleme, yerme olarak kullanıldığını vurgulayan Ertaş, insanların eşit olarak dünyaya geldiğini ve kimsenin kimseden üstün olmadığını ikinci dörtlüğün ilk iki dizesinde şu şekilde ifade etmektedir:

Tek hakimdir ulu Gani

Bir yaratmış seni beni

...

Eserin son dörtlüğünde konuyla ilgili olarak çok önemli bir ifade ile karşılaşmıştır. Ertaş’ın, küçümseyici ve ayrımcı bir tavırla kendisine ve çevresine yaklaşan kişilere seslendiğinin düşünüldüğü bu eserde, bu tür isimler verilmesinden duyduğu rahatsızlığı ifade etmesinin yanı sıra bu şekilde davranan kişilerin şeytanın yolundan giden “hayvanlar” olduğunu şu sözlerle ortaya koymaktadır:

Bak hayvanların halına

Getmiş şeytanlık yoluna

[Gitmiş şeytanlık...]

Gaderiñ Garip guluna

[Kaderin ...kuluna]

Başka isim verme gardaş

Bu eserde elde edilen en önemli bulgulardan birisi de son iki dizide yer almaktadır. Üçüncü dizide “garip” mahlasını kullanan Ertaş’ın başka bir isimle anılmak istemediği,

dördüncü dizede yer alan kendi ifadesiyle apaçık bir şekilde görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak elbette farklı yorumlar da yapılabilir. Ancak, herhangi bir harici yorum eklemeyen, bizatihi Ertaş'ın kendisi tarafından yazılan sözlerde, “Abdal, Cingan” gibi sıfatların kullanılmamasını eğer bir sıfat kullanılacaksa da bunun yine kendi söylemlerinde yer alan “garip/garipler” ifadesinin olması gerektiği anlaşılmaktadır.

2.1.3. Deli Boran

Neşet Ertaş'ın babası için bestelediği eserlerinden birisi olan ve albümün üçüncü sırasındaki eserin (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016) sözlerinin dört adet dörtlükten oluştuğu ve ‘döngüsüz ölçülü’ bir ezgisinin olduğu görülmüştür.

Muharrem Ertaş'ın vefatı üzerine bu eserin bestelendiği, ilk dörtlüğün ikinci ve üçüncü dizelerindeki “*Hani[i] nerde babam Muharrem nerde? / Yaralı bülbülüm ses vermez niçin?*” sözlerden anlaşılmaktadır. “Sana Bir Sözüm Var” eserinde vurgulanan ve “gönül kırıklığı” olarak ifade edilen durumun bu eserde Muharrem Ertaş özelinde tekrar ele alındığı görülmektedir. İki eserdeki benzer sözler şu şekildedir:

...	}	“Sana Bir Sözüm Var” Üçüncü Dörtlük
Bilmiş ol ki <u>gönül</u> haKdır Sakin ol ha! <u>gırma gardaş</u>		
...	}	“Sana Bir Sözüm Var” Dördüncü Dörtlük
<i>Son durak <u>gönül</u> <u>gapısı</u> <u>Kırdıysan</u> varma <u>gardaş</u></i>		
<i>O garip gönüllüm dertli bakışım Feleğin elinden sinesi daşım Yüreği yaralım gözleri yaşım <u>Gönül evi yıKık</u> viranım nerde?</i>	}	“Deli Boran” İkinci Dörtlük

Her iki eserde de vurgulanan “gönül kırıklığının” sebeplerinden birisinin de maddi açıdan yoksunluk çeken insanlara karşı bazı kimselere takılan ayrıştırmacı, horlayıcı lakaplar olduğu düşünülmektedir.

Vefatından sonra değeri daha çok anlaşılacak anıtı dikilen, yörenin önemli sanatçılarından Muharrem Ertaş'ın yaşamı boyunca maruz kaldığı zorlu hayat şartları, oğlu Neşet Ertaş tarafından şu sözlerle tasvir edilmiştir:

...	<i>Okula gidemedim bu dert benimdir</i>
<i>Kuşlar gimi [gibi] viranede ünli[e]yen</i>	<i>Hemi benim derdim hem babamundur</i>
<i>Ecinnice deli boranım nerde?</i>	...

Viranede yaşamak zorunda kalan ailesini ve maddi sebepler yüzünden eğitim haklarından mahrum kalmanın sıkıntısını sözlere döken Ertaş, ayrıştırmacı bir söylem olarak nitelendirdiği “Abdal” ifadesinin fakirlikle olan bağlantısını bu eserde anlatmaktadır.

2.1.4. Fani Dünya

Döngüsel ölçülü bir ezgiye sahip ve sözleri dört adet dörtlükten oluşan bu eser, albümde dokuzuncu sırada yer almaktadır (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Eserin

isminden de anlaşılacağı üzere, dünya hayatının geçiciliğini kendi yaşamı üzerinde anlatmaya çalışan usta sanatçı, Garip-Neşet Ertaş belgeselinde de anlattığı ve yaşamını derinden etkileyen olayı bu eserde ise şu sözlerle dinleyenlere aktarmaktadır:

Yıllar geçti ömür doldu

Umutlarım hayal oldu

Sevdiğimi eller aldı

Ben yanına varamadım

Toplumsal bir ayrımcılığı, aşağılamayı, gönül kırıklığını söze-müziğe döken Ertaş'ın bu eserinde de -dolaylı da olsa- benzer vurguların olduğu söylenebilir. Küçük yaşlarda sevdiği ve sonraları evlenmek istediği kişinin babası razı olmayınca, Ertaş'ın sevdiği ile evlenme arzusu gerçekleşmemiştir. Bu durumun sebepleri arasında horlayıcı söylemlerin etkili olma olasılığı yüksektir. Zaten -daha önce değinildiği üzere- Neşet Ertaş da “kızın gönlüne bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır” sözünün olumsuz etkilerinden bahsetmiş ve bu eser özelinde kendisinin de bu durumla yüzleştiğini aşikâr hale getirmiştir.

2.1.5. O Kız

Albümde son sırada yer alan ve hızlı ezgisi ile yörede oyun havası olarak da icra edilen bu eserin sözleri beyitler ve dördlüklerden oluşmaktadır (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Eser, oyun havası olarak bestelenmesine rağmen horlayıcı, ötekileştirici söylemlerin sebep olduğu sıkıntılar ve yaşantılara olan olumsuz etkisi, bu eserde de görülmektedir.

Kendi yaşadığı olay üzerinden bir anlatı yapan Ertaş, sevdiği kişi hakkında bazı bilgilere yer vermekte ve kavuşamamanın üzüntüsünü eserin son kısmında şöyle dile getirmektedir:

Garip dikili galdı

[... ...kaldı]

Boynu bükülü galdı

Aldı yarini eller

Ömrü sökülü galdı

“Fani Dünya” eserinde anlattığı olayı bu eserinde de dinleyicilerle paylaşan Ertaş, yaşadığı olayın hayatına nasıl bir etkide bulunduğunu, mâni biçiminde tasarladığı sözlerle ifade etmiştir. Öyle ki, tüm ömrünü sarsacak kadar derin bir yaraya sebep olduğunu ifade ettiği bu olayın çıkış noktasının, atasözü denilerek toplumsal bir kabule dönüştürülen veya dönüştürülmeye çalışılan “kızın gönlüne bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır” sözünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ertaş'ın hazırladığı diğer albümlerinde de oyun havası türünde birçok eser görülmektedir. Bu albümdeki oyun havasında bile yaşadığı/yaşadıkları ayrımcılığa dair göndermede bulunması, aslında durumun o dönem için ne kadar vahim bir noktada olduğunu gözler önüne sermektedir.

2.2. Değişimin Somut Adımı: Ozan Anıtı, Nasihatler, Örnek İnsanlar

2.2.1. Saygı Duyarım

“Değişimin Somut Adımı” başlığında ilk olarak değişime olan güçlü vurgusu sebebiyle “Saygı Duyarım” adlı eser incelenmiştir. Eserin ezgisel yapısının döngüsel

ölçüye uygun, sözlerinin ise dört adet dörtlükten oluştuğu görülmüştür (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Neşet Ertaş, babası Muharrem Ertaş adına dikilen “Ozan Anıtı” için duyduğu sevinç ve coşkuyu bu eserin ezgisel yapısına uygun bir şekilde aktarmıştır.

Anıttan duyduğu mutlulukla esere başlayan Ertaş, saygı duyduğu bu davranış hakkında ise şu ifadeleri kullanmıştır:

Vatanın melmeketin bu mutlu günde [...memleketin...]
Böyüğüne güççüğüne saygı duyarım [Büyüğüne küçüğüne...]
Ayrim yapmıyana gendi gönümde [...yapmayana kendi gönümde]
İnsanıK adına sevgi duyarım [...insanlık... ...]

İncelenen ilk beş eserde ayrımcılık, hor görme gibi söylemleri dile getiren Ertaş, ayrımcılık yapmayanlara duyduğu sevgi ve saygısını daha eserin ilk dörtlüğünde göstermektedir. “Dertli Yoldaş” eserinde ayrımcılık yapanları “cahil” olarak nitelendirirken bu eserin ikinci dörtlüğünde ise bu davranışları “cehalet” kelimesiyle karşılamakta ve bu yaklaşımın sona ererek insanlığın öne çıktığını şu sözlerle anlatmaktadır:

Cehaletin kökün söktüğü için [... ...söktüğü...]
Yerine insanıK ekdiyi için [... ...ektiği...]
Ozan Anıtı'nı dikdiyi için [... ...diktiği...]
Çırşehir iline övgü duyarım [Kırşehir...]

Kırşehir’de dikilen anıt sebebiyle bu şehre olan övgüsünü de dile getiren Ertaş’ın endişelerinin tamamen geçmediği ise eserde geçen şu sözlerden anlaşılmaktadır:

Belki bir gün babamın anıtını
Sarsan olur deyi ğaygı duyarım [... ... diye kaygı ...]

Genel olarak eserin hem müzik hem de sözlerinde Ertaş’ın duyduğu sevinç ve mutluluk açıkça görülmektedir. Duyduğu endişelerin tamamen ortadan kalkması, eserlerinde işaret ettiği yanlış davranışlara karşı toplumun nasıl davranacağı ile alakalıdır. Eserin son bölümünde ise vurgulanmak istenen ana konu şu sözlerle özetlenmiştir.

İnsan olanların hepsi ğardaş
Bir garibim, böyle duygu duyarım

Neşet Ertaş’ın 2004 yılında yaptığı bir söyleşide (Akman, 2006, 9): “...Evet, bize hem Abdal hem Bektaşiler derler. Ben demiyorum. Neden? Ben kendi görüşüme göre yürüyorum. Ben, şu Abdal, şu Bektaşî, o şu, bu o demem. Biz bir anadan doğma insanız, insanoğluyuz. Ama bize, Bektaşiler derler.” şeklindeki sözlerinde de açıkça ifade ettiği gibi Ertaş’a göre insanların tamamı kardeştir. Şirin Kırşehir adlı albümden yaklaşık on yıl sonra yapılan söyleşide de Ertaş’ın Abdal kelimesine karşı mesafeli olduğu görülmektedir. Haşim Akman’la yapılan bu söyleşide kendi aşiretini “yanık yürekli, kara suratlı” olarak tanımlayan Ertaş, devamında Akman’ın sorusu üzerine “... İşte Abdal dedikleri” diyerek, bu kelimeye olan mesafesini göstermektedir (Akman, 2006, 140). Ertaş’ın Abdal kelimesine karşı tutumu hem bu söyleşide hem de “Şirin Kırşehir” albümünde tutarlılık göstermektedir. Ayrıca, kitap haline dönüştürülen bu söyleşiye “Gönül Dağında Bir Garip” adının verilmesi ve Abdal kelimesine bir atıf yapılmaması da bu çalışma açısından dikkat çekicidir. Çünkü, araştırma kapsamında incelenen eserlerde Abdal kelimesinin ayrımcı, aşağılayıcı bir tavrın ifade şekli olduğu tespit edilmiştir. Ertaş ile yapılan söyleşide bu ifade şekline karşı mesafeli bir tutum sergilemesini, bu çalışmada yapılan tespiti destekleyen bir veri olarak değerlendirmek mümkündür.

2.2.2. Şirin Kırşehir

Albüme ismini veren “Şirin Kırşehir” adlı eserin ezgisel yapısının, “Saygı Duyarım” adlı esere benzer şekilde döngüsel ölçülü, sevinç ve mutluluk hissi veren bir yapıda olduğu söylenebilir (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Neşet Ertaş’ın bu albüme “Şirin Kırşehir” adını vermesinin sebebi olarak elbette farklı yorumlar da yapılabilir. Bu çalışma özelinde elde edilen bulgulara göre ise cahillik olarak nitelendirildiği davranışa maruz kalanlardan birisi olan babası Muharrem Ertaş adına anıt dikilmesine öncülük eden ve hak ettiği itibarı vefatından sonra dahi olsa gösteren Kırşehir’i anması, vurgulaması; toplumsal bir yara haline gelmiş olayların kapatılması için atılan adımı öne çıkarma isteğinin bir göstergesi olarak albüme bu ismin verildiği düşünülmektedir. Eserin ilk dörtlüğünde memleketi olan Kırşehir’e olan özlemini anlatan usta sanatçı, ikinci dörtlükte ise şu ifadelerle yer vermektedir:

Kimi engin kimi yüksek evleriğinen [.....yüksek evlerin ile]
Kimi fakir kimi zengin beyleriğinen [.....beylerin ile]
Kazalaruñ nahiyeleriñ köyleriğinen [.....köylerin ile]
Ğönümüñ içinde yeriy Gırşehir [Gönlümün... ..Kırşehir]

Kırşehir’e dair bazı tanımlamalar yaptığı bu dörtlüğün ikinci dizesindeki ifadeler önemlidir. “Dertli Bir Yoldaş” adlı eserinde belirttiği:

...
Zengin isey ya bey deller ya paşa
Fıkaraysan ya abdal deller ya cingın haşa

şeklindeki ayrımcı söylemi kaldırarak hem fakir hem de zenginler için “bey” ifadesini kullanmaktadır. Ertaş, insanların gelirlerine göre sınıflandırılmaması gerektiğini ve herkesin eşit olduğunu uzun uzun yazılmış cümlelerle değil üç harften oluşan “bey” kelimesi ile ifade etmiştir.

2.2.3. Taşan Geliyor

Albümdaki dört eserde babası Muharrem Ertaş’ın ismini zikreden Neşet Ertaş, iki isme daha bu albüme yer vermektedir. Dayısı ve aynı zamanda yörenin önemli sanatçılarından olan Hacı Taşan’ı anlatan bu eserin ezgisel yapısı döngüsel ölçülüdür. Taşan’ın “Yaylalar İçinde Erzurum Yayla” adlı eserinde kullandığı ezgiye benzer bir şekilde bu eseri besteleyen Ertaş’ın, onu kendi eseri ile anmayı tercih ettiği düşünülmektedir (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Eserin sözleri dört kıta olarak düzenlenmiş ve tamamında Hacı Taşan’ın vefatına dair ifadelerle yer verilmiştir. Eserin ilk kıtasına eşi, dostu, akrabalarının Hacı Taşan’ı anmasını isteyerek başlayan Ertaş, nakarat olarak kullandığı iki dizide şu ifadelerle yer vermektedir:

...
Döşeyiñ evleri Hacı geliyor
Bir garip ölümü acı geliyor

Neşet Ertaş’ın “garip” kelimesini kendi eserlerinde mahlas olarak kullandığına ve bu tercihinin de babası Muharrem Ertaş’tan aldığı tavsiye üzerine yaptığına daha önce değinilmişti. Ertaş’ın bu eserde Hacı Taşan için de “garip” ifadesini kullanması önemlidir. Ayrımcılık olarak nitelediği tanımlamalar yerine sadece kendisi için değil dayısı Hacı Taşan için de “garip” ismini kullandığı bu eserde açıkça görülmektedir. Birçok çalışmada “Abdallar” olarak adlandırılmış ve/veya sınıflandırılmış olmaları, Ertaş’ın garip/garipler olarak anılmak isteğinin -özellikle bu albüme- henüz fark

edilmediğini göstermektedir. Elbette “Abdal” kelimesinin olumlu ve olumsuz anlamlara geldiği, kastedilen anlamın olumlu olduğunu söyleyenler olabilir. Ancak, Ertaş’ın eserlerine bakıldığında -özellikle Şirin Kırşehir albümü- bu söylemden duyulan rahatsızlık açıktır. Eserde vurgulanan diğer bir konu da hor görülen, ayrımcılığa maruz kalan bu insanların aslında zor şartlar altında da olsa toplumun hizmetinde koşan kişiler olduğudur. Ertaş, şu sözlerle bu durumu anlatmaktadır:

Hızmat uçun nice dağlar aşanı (aman aman) [Hizmet için... ..]
Kesginli biliyiller Hacı Taşan'ı [Keskinli bilirler... ..]
Bunca yıllık hizmetleri boşa mı? (aman aman)

...

Ertaş, babası için dikilen anıttan duyduğu mutluluğu “Saygı Duyarım” adlı eserde ayrıntılı bir şekilde işlemiştir. Hacı Taşan için de bir anıtın dikilmesi gerektiğini ise insanın önemine dair sözler içeren şu dizelerle vurgulamaktadır:

Var mıdır insandan daha üstünü? (aman aman)
Bir bilirdi düşmanını dostunu [... .. düşmanını...]
Diksınler Kesgin'e onun büstünü (aman aman) [Diksınler Keskin'e]

...

Neşet Ertaş’ın bu isteği Kırıkkale’ye bağlı Keskin ilçesinde dikkate alınmış ve sonraki yıllarda Hacı Taşan adına, elinde bağlaması ile görselleştirilmiş bir “Hacı Taşan Anıtı” da dikilmiştir (Baştepe, 2024, 729).

2.2.4. Mehmet Ali

Albümde Muharrem Ertaş ve Hacı Taşan’dan sonra adı geçen üçüncü isim Doktor Mehmet Ali Altın’dır. Neşet Ertaş’ın yaşadığı bir rahatsızlığının tedavisindeki çabaları için teşekkür etme, vefa ve minnet duyguları ile bestelendiği düşünülen bu eserde de ayrımcılığa dair ifadelerle rastlamak mümkündür. Eserin döngüsel ölçüde bir ezgi ve coşkulu bir hissiyata sahip olduğu söylenebilir (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Albümdeki en uzun söz bölümüne sahip eser, sekiz adet dörtlükten oluşmaktadır. Vefa ve teşekkürün yanı sıra insanlara örnek bir kişinin nasıl olacağına yönelik sözlerin de olduğu eserin ikinci dörtlüğünde şu ifade dikkat çekicidir:

...

Gardaş bilen tüm insanı

...

İnsanların kardeş olduğunu birçok kez vurgulayan Ertaş, örnek bir insan modeli olarak dinleyicilere sunduğu Doktor Mehmet Ali Altın’ın da ayırım yapmadan her insanı kardeşi olarak gören birisi olduğundan bahsetmektedir. Eserin dördüncü dörtlüğünde de benzer bir ifade olarak şunları söylemektedir:

O hep insanları sevmiş
Bencilliği çoktan govmuş [...kovmuş]

...

Yapılan haksız söylemler yüzünden gönül kırıklığı yaşadığını ifade eden Ertaş, tavır alıp sert sözlerle yapılanları eleştirmek yerine daha uzlaşmacı ve kucaklayıcı bir yaklaşım seçmiştir. Rahatsız olunan durumu uygun bir dille ifade ettikten sonra adım adım nasıl bir davranış içerisinde olunması gerektiğini örnek kişiler üzerinden göstermektedir. Bu eserde örneğin:

...

Yoksul fakirler babası

...

diyerek, yoksulu/fakiri “Abdal, Cingan” diyerek aşağılayanların karşısına yoksulu/fakiri gözeten, yardımına koşan Doktor Mehmet Ali Altın’ı örnek kişi olarak koymuştur.

2.2.5. Aydest Deyince

İncelenen son eser, sekizinci sırada yer alan ve Muharrem Ertaş adına bestelenmiş bir bozlaktır (Bayar Müzik, 27 Eylül 2016). Babasının vefatını konu alan Neşet Ertaş, üç dörtlükten oluşan bu eserin her dörtlüğüne babasının da kullandığı “Aydest” nidası ile başlamıştır. Bir bozlak ustası olan Muharrem Ertaş’ı bir bozlak ile yad eden Neşet Ertaş’ın şu ifadeleri dikkat çekicidir:

...

*Gönülü gırmazdı bilerekten bilmeden**[Gönülü...]**İnsan velisini neylediñ dünya (vay dünya)?*

Ertaş, gönül kırmamak için dikkat edilmesi gerektiğini ve gönül kırmayanın “insan velisi” olacağını babası üzerinden ifade etmektedir. Tıpkı Doktor Mehmet Ali Altın için bestelediği eserde olduğu gibi bu eserde de örnek bir insanı dinleyicilere sunan Ertaş, ikinci dörtlükte bu örneği biraz daha geliştirerek şu sözleri söylemektedir:

*Sazını çalarKan gendinden geçen**[...çalarken kendinden...]**Gönülden gönüle gapılar açan**[Gönülden gönüle kapılar...]**Aşğın dolusunu nefessiz içen**[Aşkın... ..]**Gönül delisini neylediñ dünya (vay dünya)?**[Gönül... ..]*

Gönül kırmak şöyle dursun; gönüllere kapılar açmak, gönülleri kazanmak gerektiğini vurgulayan Neşet Ertaş’ın içinde yaşadığı toplumun fertlerine bir eserle değil on eserden oluşan bir albümle önemli bir mesaj verdiği düşünülmektedir.

Sonuç

Değeri, hayatının son dönemlerine doğru daha iyi anlaşılabilir ve sadece kendi yöresinde değil tüm Türkiye’de eserleri dinlenen sevgi ve saygı duyulan bir sanatçı olarak aramızdan ayrılan Neşet Ertaş, bıraktığı bazı eserlerinde ciddi bir toplumsal sorun olan zengin-fakir ayrımını dile getirmiştir. İnsanları ekonomik durumlarına göre değerlendirme/değer verme sadece bu yüzyılın değil her çağda farklı örneklerle karşımıza çıkan kemikleşmiş bir sorundur. Ayrımcı tutumlar, insanlar arasındaki kardeşliği ve barışı yok eden hatta düşmanlığa varan sonuçlara yol açacak davranışlardır. Kendisini toplumun dışında görmeyen, halka olan saygı ve sevgisini “gönüllerinizin hizmetçisi, ayaklarınızın türabıyım” diyerek gösteren usta sanatçı, toplum içinde ortaya çıkan ayrımcılığa sessiz kalmamış; on eserden oluşan Şirin Kırşehir adlı albümünde beş eserle sorunu ortaya koyarken beş eserle de örnek kişiler üzerinden nasıl bir davranış şeklinin olması gerektiğini nasihat etmiştir.

Bu çalışma, “Neşet Ertaş, insan ve topluma dair konulara eserlerinde yer vermiş midir?” temel sorusu ve bu temel soruya eklenen; “Şirin Kırşehir albümünün ortaya çıkmasındaki insani ve toplumsal sebepler nelerdir?”, “Albüm isminin ‘Şirin Kırşehir’ olarak belirlenmesi neyi ifade etmektedir?”, “Neşet Ertaş’ın üzerinde durduğu konular nelerdir?”, “Ele alınan konular, seçilen ezgisel türlere etki etmiş midir?” ve

“Albümdeki nihaî amaç nedir?” alt araştırma soruları ekseninde yapılmıştır. Çeşitli konularda eserler ortaya koyan Neşet Ertaş’ın insan ve topluma yönelik konulara da eserlerinde yer verdiği görülmüştür. Ertaş’ın eserlerine “Şirin Kırşehir” albümü özelinde bakıldığında ise insani ve toplumsal konularda ötekileştirme, hor görme gibi olumsuz durumlar ele alınmış, ayrıca bu olumsuz duruma karşı; Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Doktor Mehmet Ali Altın gibi örnek insanlar ön plana çıkartılmıştır. Albümün “Şirin Kırşehir” olarak adlandırılmasının, Kırşehir’de Muharrem Ertaş ve tüm ozanları anmak amacıyla yapılan “Ozan Anıtı” ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ertaş açısından ötekileştirilmenin son bulması için bir başlangıç olan ve bu adımı atan kendi memleketi Kırşehir ilini güzel bir örnek olarak ön plana çıkarmak istediği düşünülmektedir. Albümde; ötekileştirme, hor ve hakir görme/görülme, zengin-fakir ayrımı, ölüm, gönül kırgınlığı, nasihat, örnek insanlar, kardeşlik, eşitlik, sevgiliye kavuşamama, ayrılık gibi farklı konular işlenmiştir. Eserlerde işlenen konulara göre ezgisel türlerin oluştuğunu dolayısıyla konuların ezgisel türe etki ettiğini söylemek mümkündür. Özellikle “Dertli Bir Yoldaş” adlı eserin ezgisel türünün beklenenin dışında bir biçimde bestelendiği düşünülmektedir. Çünkü, bu eserde ötekileştirme konusunun ele alınması, eserin ezgisinin daha sert bir ifade biçimi olarak kendisini gösteren, feryadın ve haykırışın vücut bulduğu yörenin önemli ezgisel veya başka bir deyişle uzun hava türlerinden “bozlak” türünde olması beklentisini arttırmasına rağmen yine yörede yaygın olarak bilinen halay oyununda kullanılan ezgi ile bestelenmesi, konunun ezgisel türe etki ettiği düşüncesini destekler niteliktedir. Özellikle Ozan Anıtı ile atılan adımın Neşet Ertaş’ın iç dünyasına yansımaları kardeşlik olmuş ve ötekileştirmenin yerini kardeşlik almış; dolayısıyla feryat etmenin bir ifade biçimi olan bozlak yerine birlik ve bütünlüğün bir ifade biçimi olan halayın ezgisel yapısının Ertaş tarafından bu eserde tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Albümü oluşturan tüm eserlere bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında ise Ertaş’ın amacının eşitlik ve kardeşlik olduğu, kendisinin ifade ettiği “İnsan olanların hepsi gardaş / Bir garibim böyle duygu duyarım” sözlerinden de açıkça anlaşılmaktadır.

Neşet Ertaş’ın bu albümde vurguladığı ötekileştirme konusu bazı çalışmalarda da ele alınmıştır. Mehmet Çevik (2013, 1/264), “...Abdalların ve Abdallığın vitrini olarak bir sembol hâline gelen Neşet Ertaş’ın da büyük katkıları sayesinde, söz konusu öteki algısında umut veren ciddi kırılmalar yaşanmıştır” ifadelerini kullanarak, “Abdalların” maruz kaldığı ötekileştirmeyi Neşet Ertaş üzerinden anlatmıştır. Ötekileştirme konusu açısından Çevik’in çalışması ile bu çalışma benzerlik gösteriyor olsa da ciddi bir farktan söz etmek gerekmektedir. Bu çalışmada incelenen on eserin söz ve ezgi açısından içeriği bütüncül olarak değerlendirildiğinde, Neşet Ertaş’ın bahsettiği ötekileştirmenin “Abdal” kelimesi aracılığıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, Parlak’ın (2013) “Abdal Deha”, Çevik’in (2013) “Abdallığın Vitrini”, Bekki ve Demirbaş’ın (2017) “Son Abdal” olarak Neşet Ertaş’ı tanımlamaları, Ertaş’ın eserlerinden elde edilen bulgularla örtüşmemektedir. Parlak daha önce “Abdal Deha” olarak Ertaş’ı tanımlamış olsa da sonraki yıllarda çıkan kitabının başlığında (Parlak, 2019) “Garip Bülbül” ifadesini kullanmıştır. Akman (2006) ise çok daha önceki yıllarda hazırladığı çalışmasında “Gönül Dağında Bir Garip” ifadesiyle “Garip” mahlasına vurgu yapmıştır.

Yapılan eser incelemeleri sonucunda Ertaş’ın, yaşanan bu olumsuz tablonun son bulması ve kardeşliğin güçlenmesi gerektiğini topluma iletmek amacı ile bu albümü hazırladığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde çoğunlukla Abdal kavramı kullanılarak Neşet Ertaş’tan bahsedildiği tespit edilmiştir. Fakat, hem bu çalışma kapsamında yapılan eser incelemelerinden hem de Ertaş ile yapılan söyleşiden (Akman, 2006,

140) elde edilen bilgi ve bulgulara göre Ertaş'ın Abdal kelimesine mesafeli olduğu görülmüştür. Yapılan tüm bu incelemeler/değerlendirmeler ve elde edilen bulgular sonucunda ise Neşet Ertaş'ın "Abdal" olarak değil bunun yerine mahlas olarak da kullandığı "Garip" olarak anılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akman, Haşim. *Gönül Dağında Bir Garip: Neşet Ertaş Kitabı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.
- Barkan, Ömer Lütfü. "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler". *İnsan ve İnsan*, 2/5 (Aralık 2015), 5-37.
- Baştepe, Kaan. "Nazım Bıçımı Açısından Hacı Taşan'ın Eserlerinin İncelenmesi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25/47 (Temmuz 2024), 725-743.
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Aydoğdu Deyince". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 21 Haziran 2023. https://www.youtube.com/watch?v=eFqD_H1_ELQ&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=8
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Deli Boran". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 14 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=8an7w1KKeSA&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=3>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Dertli Bir Yoldaş". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 12 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=sXDQjXv-sEQ&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=5>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Fani Dünya". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 15 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=c51DCR6yNcc&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=9>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Mehmet Ali". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 20 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=x5oel05IHf4&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=7>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - O Kız". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 16 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=xD7DG62tErw&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=10>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Sana Bir Sözüm Var". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 14 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=AFjHel5GINw&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=4>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Saygı Duyarım". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 16 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=R1Aly5qwkB0&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=2>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Şirin Kırşehir (1994) (Full Albüm) - Bayar Müzik". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 12 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Şirin Kırşehir". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 18 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=XX0Q0vywCEk&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=1>
- Bayar Müzik. "Neşet Ertaş - Taşan Geliyor". *Youtube*. 27 Eylül 2016. Erişim 18 Haziran 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=1Q0TqCdTEFc&list=PLRp-CSiSl-fGcHEsrxOEeXjaMeAR9bk-F&index=6>
- Bekki, Salahaddin – Demirbaş, Dicle. *Son Abdal Neşet Ertaş: Hayatı, Eserleri ve Hakkında Yapılan Çalışmalar*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2017.
- Bekki, Salahaddin. "Muharrem Ertaş". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2019. Erişim 28 Mayıs 2023. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muharrem-ertas>
- Bektik, Mehmet. *Neşet Ertaş ve Abdallık Geleneğinin Durumu*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Bozkurt, Nejat. *Sanat ve Estetik Kuramları*. Ankara: Sentez Yayıncılık, 2014.
- Çevik, Mehmet. "Ötekileştirme, Abdallar ve Bir Özdeşim Öznesi Olarak Neşet Ertaş".

- Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu (13-14 Mayıs 2013)*. Ed. Salahaddin Bekki. 1/257-265. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.
- Duygulu, Melih. *Türk Halk Müziği Sözlüğü*. İstanbul: Pan Yayıncılık, 2014.
- Erkan, Serdar. *Kırşehir Yöresi Halk Müziği Geleneğinde Abdallar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Ertaş, Neşet. “Şirin Kırşehir”. *Bayar Müzik*, 1994.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki. *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınlar, 1988.
- Güray, Cenk – Karadeniz, İsmet. “Horasan’dan Keskin’e Bir Çılgılık: Muharrem Ertaş ‘Kırat Bozlağı’nın Çok Katmanlı Analizi Üzerinden Orta Asya’dan Anadolu’ya Aşıklık Geleneğinin İzini Sürmek”. *Milli Folklor*, 16/122 (Temmuz 2019), 76-93.
- Gürkan, Barış. *Çoklukimlik, Meslek, Akrabalık ve Müzik: Orta Anadolu Abdallarının Müziksel Dinamikleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Hindemith, Paul. *Bestecinin Dünyası: Ufuklar ve Sınırlar*. Çev. Yavuz Oymak ve Mehmet Nemutlu. İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 2014.
- Kalan Müzik. “Neşet Ertaş Belgeseli 1. Bölüm”. *YouTube*. 20 Mayıs 2014. Erişim 26 Haziran 2023. https://www.youtube.com/watch?v=eS_m8T_z5uw
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2017.
- KDF, Kırşehirli Dernekler Federasyonu. “Muharrem Ertaş (1913 – 3 Aralık 1984)” Erişim 25 Haziran 2023. <http://www.kirsehirfederasyonu.org.tr/muharrem-ertas-1913-3-aralik-1984/>
- Köprülü, Orhan F. “Abdal: Edebiyat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdal#2-edebiyat>
- Maxwell, Joseph A. *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*. Çev. Mustafa Çevikbaş. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2018.
- Merriam, Sharan. B. *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulamalar İçin Bir Rehber*. Çev. Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, 2018.
- Mesci, Utkan. *Anadolu Müzik Hafızasını Orta Anadolu Abdalları Üzerinden Anlamak: Muharrem Ertaş İrcalarının Çok Katmanlı Makamsal Analizi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Özkavcı, Kemal. *Abdallık Geleneği Çerçevesinde Ekrem Çelebi: Hayatı, Sanatı ve İcra Tahlili*. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Parlak, Erol. “Anadolu Türkmen Müzik Sanatında Bir Abdal Deha: Neşet Ertaş”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 61 (Ocak 2013), 289-312.
- Parlak, Erol. *Garip Bülbül Neşet Ertaş: Hayatı Sanatı ve Eserleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2019.
- Refik, Ahmet. *Anadolu’da Türk Aşiretleri*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası Yayınları, 1930.
- Saruhan, Şahin. *Orta Anadolu Abdalları Ses İrcacılığında Register ve Şarkıcı Formantı Bulguları*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- Saygılı, Yasemin. *Kırşehir İli Abdallarında Geçiş Ritüelleri*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- TDK. *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1993.
- TDKS, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Abdal”. Erişim 10 Mayıs 2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tokel, Bayram Bilge. *Neşet Ertaş Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- TYB, Türkiye Yazarlar Birliği. “Prof. Dr. Salahaddin Bekki: Son Büyük Abdal Neşet Ertaş”. Erişim 22 Mayıs 2023. <https://www.tyb.org.tr/prof-dr-salahaddin-bekki-son-buyuk-abdal-neset-ertas-31314h.htm>
- Uludağ, Süleyman. “Abdal: Tasavvuf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 10 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdal#2-edebiyat>
- Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Yılmaz, Adnan. *Kırşehir Örneklemeyle Anadolu Abdalları*. Kırşehir: Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları, 2008.

Extended Abstract

This research, it aims to analyze the works of Neşet Ertaş from the perspective of anthropology, sociology, and musicology. Ten works included in the album “Şirin Kırşehir”, which was released in 1994, were examined within the scope of this research. Although the word elements were kept in the foreground in the analysis of the works, some analyzes were also made in terms of melodies. In this research, in which the survey model was adopted, internet data was used, and the data were analyzed using techniques such as “classification strategies, linkage analysis”. The analyzed works were classified into two titles. The first of these titles was determined as the discriminatory and humiliating words spoken against the poor people in the society through the perception of rich-poor and the effect of this situation on their lives. The other title was determined as the joy and hope that emerged after the Bard Monument, social reconciliation, and the strengthening of this process, as well as the exemplary characters. Before the analysis of the works, the term “Abdal”, which is frequently used for Neşet Ertaş, is also briefly mentioned. The expression “Abdal, Cingan/gypsy” has come to the fore in five works that dealing with the discriminatory and humiliating situation. It has been seen in the analyzed works that Neşet Ertaş was uncomfortable with this form of expression. Ertaş, who described those who engage in such actions and discourses as ignorant, also emphasized that breaking hearts is an irreparable mistake. These five works also include the behaviors that prevent people who make a living as musicians in the region from getting married and the deprivations caused by this situation. After the Bard Monument, which was built in Kırşehir in 1992 in the name of Muharrem Ertaş, one of the masters of artists who had been subjected to discrimination and humiliation, a change began to take place. In Neşet Ertaş’s works emphasizing this situation, he carried the happiness he experienced into both melody and word elements. In these five works included in the second title, Muharrem Ertaş, Hacı Taşan and Doctor Mehmet Ali Altın has been highlighted by Neşet Ertaş as exemplary characters. Emphasizing that there is no creature superior to man among the creatures and that all human beings are brothers and sisters, Ertaş described discriminatory words as ignorance and discriminatory people as ignorant. He warned those who acted in this way with advice to turn from their wrongdoings and called for unity. In the emergence of Şirin Kırşehir album, humiliating and discriminatory discourses such as “Abdal, gypsy” and the resentment and deprivation caused by these discourses were evaluated as negative reasons, while the end of discrimination after the Bard Monument and the emphasis on brotherhood were interpreted positive reasons. It has been thought that the name of the album was chosen as Şirin Kırşehir, because the unifying step emerged in Kırşehir. Since Neşet Ertaş has witnessed discrimination closely, he expressed this discrimination in his own works and how it should be resolved. The melodic types of the works that are frequently seen in the region; Bozlak, maya, halay and traditional dance music. It has been concluded that this album was prepared to eliminate the discrimination in the society. As a result of the analysis, it is suggested that Neşet Ertaş should be called to as “Garip” instead of “Abdal”.

